

Het is allemaal Thorbeckes schuld

De politiek heeft zich al veel te lang verscholen achter Thorbeckes uitspraak dat kunst geen zaak van de regering is. Het is hoog tijd voor een inhoudelijk politiek debat over de plaats van kunsten in onze samenleving. Een debat waarin de kool en de geit niet gespaard worden.

Wie vrijwel dagelijks betrokken is bij de financiering van verschillende vormen van kunst, is redelijk op de hoogte van de omstandigheden waaronder deze in ons land totstandkomen en gedijen. Met deze informatie ontwikkel je al snel de nodige compassie met individuele kunstenaars en gezelschappen, orkesten, festivals en alle andere instellingen die op enigerlei wijze kunst maken, uitvoeren of tonen. Compassie met de voortdurende worsteling om zichzelf in stand te houden, om in continuïteit te kunnen produceren, kortom om in vrijheid kunst te kunnen maken en uit te voeren.

Medeburgers die verder afstaan van de kunstpraktijk en die onbevangen kunnen genieten van een mooi concert, een film of een toneeluitvoering, zonder weet te hebben van de worstelingen die eraan ten grondslag liggen, moeten de afgelopen twee jaar de indruk hebben gekregen dat de kunsten in Nederland zich op de rand van een gapende afgrond bevinden. Dat kunst vooral een centenkwestie is en dat onze regering een aan barbarij grenzend cultuurbeleid nastreeft.

Hoe heeft het zo ver kunnen komen dat de kunstensector zich in het publieke debat vooral manifesteert als de gebeten hond?

Hoe heeft het zo ver kunnen komen dat de kunstensector zich in het publieke debat vooral manifesteert als de gebeten hond? Hoe kon het gebeuren dat de regering zich in de laatste troonrede andermaal beperkte tot de obligate opmerking dat zij de grote betekenis van kunst en cultuur erkent, zonder hieraan enige invulling te verbinden? Om nog te zwijgen van de regeringsverklaring, waarin het woord kunst al helemaal niet voorkwam en het begrip cultuurbeleid alleen werd genoemd in relatie tot regionale diversiteit en vrijwilligerswerk.

Waar vindt het debat plaats over de betekenis van de kunsten voor onze samenleving? Niet in de Tweede Kamer, zo veel is zeker. Ook daar verliest men zich in gemeenplaatsen en domineren de verlanglijstjes van de afzonderlijke Kamerleden die zich, weliswaar zonder last of ruggespraak, schaamteloos voor het karretje van gezelschappen en instellingen laten spannen.

Moderne schriftgeleerden Hoe heeft het zover kunnen komen? Het is allemaal de schuld van Thorbecke! 'Kunst is geene zaak van de regering. De regering is geen oordeelaar van wetenschap en kunst.' Het zijn deze, nog dagelijks aangehaalde uitspraken van de liberale politicus Johan Rudolf Thorbecke die na bijna anderhalve

eeuw het culturele leven in ons land nog steeds in een houdgreep hebben. Uiteraard valt de eerbiedwaardige Thorbecke zelf weinig te verwijten. Het zijn de moderne schriftgeleerden die zijn uitspraak geïsoleerd hebben van zijn tijdgebonden context. Met grote leerstelligheid hebben zij ervoor gezorgd dat de oordeelsvorming over de kunsten gestructureerd werd tot een ingewikkeld stelsel van oordelaars die weliswaar door de regering worden benoemd, maar die nimmer op hun oordeel worden aangesproken. Als gevolg daarvan verwordt vrijwel ieder publiek debat over de kunsten in ons land tot een ongeregisseerde discussie over het wel of niet verkrijgen van subsidie. Als je niet beter wist, zou je denken dat de kunst in ons land juist een exclusieve regeringszaak is en overheidssubsidie het hoogst haalbare.

Daarom is het de hoogste tijd voor een definitief afscheid van de ‘Thorbecke-doctrine’ uit 1862. Het kunstdebat van nu vereist een ander uitgangspunt. De overheid, de regering in het bijzonder, mag zich niet langer in vage bewoordingen uitlaten over de kunsten. Integendeel, een inhoudelijk debat in het parlement over nut en noodzaak van de kunsten is een **must**. In dit debat moeten de kool en de geit niet gespaard worden. Laat het parlement maar eens open met de regering discussiëren over de hoeveelheid musea die ons land telt en hoe die in godsnaam in stand te houden. Laten de degens maar weer eens gekruist worden over de noodzaak om tientallen orkesten in stand te houden met overheidsgeld. Over de onstuimige groei van het aantal theatergezelschappen en hoe dit te financieren. Of over de vraag of de Nederlandse film nu onder de industriepolitiek of eigenlijk gewoon onder het cultuurbeleid moet vallen.

Zo’n soort debat gaat over vraagstukken die een langetermijnvisie verlangen. Het is in feite dit debat dat eens in de zoveel jaar gevoerd moet worden. Aan de hand van een heldere visie van de verantwoordelijke bewindspersonen (onderwijs, cultuur, economische zaken en financiën), gebaseerd op een gedegen analyse van de Raad voor Cultuur én – niet minder belangrijk – op een urgente opinie van de meest betrokkenen: de kunstenaars en de kunstinstellingen. Want dit debat gaat niet in eerste instantie om het geld. Het gaat eerst om visie op de kunsten en op de toekomst daarvan. Pas daarna komt de financiering aan de orde, niet andersom.

Ruim baan voor de mecenas Als er een klimaat heerst waarin de kunsten weer in positieve zin tot het publieke domein behoren – waarmee ik niet het exclusieve domein van de overheid bedoel – zal ook de betrokkenheid van de burger toenemen. Niet alleen door louter het aangeboden te consumeren maar ook door actief te participeren in de stimulering en het behoud van de kunsten. De actieve participatie van de Nederlandse burgerij in het natuurbehoud en het cultureel erfgoed mag hier tot voorbeeld strekken.

Maar er is meer. Niet alleen individuele burgers moeten meer bij de instandhouding van de kunsten betrokken worden, ook het bedrijfsleven moet een actieve partner worden. Niet louter uit gewin, maar als essentieel onderdeel van het maatschappelijk verantwoord ondernemen. De samenhang tussen cultuur en economie, zoals de huidige staatssecretaris van Cultuur die veronderstelt, onderschrijf ik van harte. Al zou

Laat het parlement maar eens open met de regering discussiëren over de hoeveelheid musea die ons land telt en hoe die in godsnaam in stand te houden

**Kunst en cultuur zijn
onvervreemdbaar
onderdeel van ons
economisch leven, niet
alleen het gouden randje**

ik willen dat de minister van Economische Zaken zich hier luider en duidelijker over uitsprekt dan hij tot nu toe gedaan heeft. Kunst en cultuur zijn onvervreemdbaar onderdeel van ons economisch leven, niet alleen het gouden randje.

Ook de particuliere mecenas moet weer de plaats krijgen die hij verdient. Wie oog heeft voor ons cultureel verleden, heeft ook oog voor onze culturele toekomst. Laat de overheid maar eens benadrukken hoe belangrijk voor ons land het private cultuurmecenaat altijd is geweest.

Geef ruimte aan het moderne cultuurmecenaat en laat het niet de schaamlap zijn voor tekortschietende overheidssubsidies. Gun de mecenas zijn eigen prioriteiten en denkbeelden over cultuur, maar vermijd dat het mecenaat een besloten onderonsje wordt tussen de vermogende geldgever en een begunstigde instelling. Ook particulier cultuurmecenaat, zeker als dit fiscaal gefaciliteerd wordt, vereist publieke verantwoording over de herkomst én de besteding van de gelden die geschonken worden.

Nu de kruitdampen van de recente Cultuurnotaprocedure vervliegen, de verliezers hun wonden likken en de overblijvers zich alweer bijna moeten warmlopen voor de volgende subsidieronde, moeten de kunstenaars én de bestuurders van dit land zich aangesproken voelen om een nieuwe aanpak van het kunstbeleid in de steigers te zetten. Een kunstbeleid dat zich niet langer eenzijdig op de overheid als voornaamste geldgever richt. Want één ding is zeker: ook in de toekomst zullen de overheidsmiddelen nooit toereikend zijn om alle kunstuitingen die willen bestaan, te kunnen financieren. Om de kunsten niet alleen in stand te houden maar ook de kans te geven verder te groeien, moet er naarstig naar andere wegen worden gezocht. Particulier cultuurmecenaat en een actieve participatie door het bedrijfsleven zijn nieuwe gebieden die het verdienen om zorgvuldig geëxploreerd te worden.

Het klinkt wellicht paradoxaal, maar naar mijn mening is het zeer wenselijk dat de overheid daarbij een actieve rol speelt. Niet per se een financierende, maar vooral een stimulerende en faciliterende rol. Laat kunst dan gerust regeringszaak zijn, zolang het maar niet de regering is die zich als enige verantwoordelijk moet voelen.

Ryclef Rienstra is directeur van de VandenEnde Foundation